

BOTANIČKI VRT U PADOVI

THE BOTANICAL GARDEN OF PADUA

Dražen GRGUREVIĆ*

SAŽETAK: Utemeljen je 1545. godine dekretom Senata Republike Venecije sa ciljem upoznavanja studenata s ljekovitim biljem. Vrt je kružnog oblika, opasan kamenim zidom. U njemu su po prvi puta u Europi uzgajane neke biljke primjerice krumpir i suncokret bez kojih bi bila nezamisliva današnja poljoprivreda i prehrana. U botaničkom vrtu su radili istaknuti botaničari. Među njima se ističe Šibenčanin Roberto Visiani, njegov dugogodišnji direktor (1837–1878), autor Flora Dalmatica. Vrt se s vremenom proširio izvan ogradnog zida.

*Godine 1854. postignut je maksimum uzgoja od 16 000 biljnih vrsta. Danas se uzgaja oko 6 000 raznih biljka. U njemu još uvijek rastu neke stare biljke kao platana *Platanus orientalis L.* od 1680. godine, *Gingo bilboa L.* od 1680. itd. Zbog čuvenosti posjetili su ga brojni uglednici, među njima i W. Göthe. Njemu u čast stara *Chamaerops humilis L.* proglašena je Götheovom palmom. Vjerojatno je pod utjecajem padovanskog Botaničkog vrta izgrađen i najstariji botanički vrt u Hrvatskoj, danas zapušteni Garanjinov park u Trogiru.*

Padova drevni Patavium udaljen je oko 40 km od Venecije. U prvom redu poznat je kao svetište, grad sv. Antuna (Ante). On je jedan od najomiljenijih svetaca katoličke crkve, posebice u zemljama Sredozemlja.

Njegove moći počivaju u veličanstvenoj bazilici (Basilica del Santo) prepunoj umjetnina. Padovljani ga zovu jednostavno Santo. Vrijedno je spomenuti da u nedalekoj Crkvi kapucina počiva još jedan veliki svetac, poznati ispovjednik, naš Leopold Mandić. No, Padova nije samo grad svetaca, to je grad znanstvenika, umjetnika i studenata. Nezaobilazna je kapelica Scrovegni, koju je oslikao Giotto rođeni Firentinac, jedan od najvećih likovnih umjetnika, koji je tim freskama postavio temelje modernoj europskoj likovnoj umjetnosti.

Osnova visoke kulture i znanosti ovoga grada čuveno je padovansko sveučilište osnovano daleke 1221. godine. U njemu je između 1592–1610. g. predavao Galileo Galilei. Ovdje su studirali i mnogi naši studenti iz krajeva koji su u to vrijeme bili pod mletačkom vlašću. Padova cijeni znanstvenike. Njihovi kipovi krase veliki

središnji trg Prato della Valle, projekt arhitekta Domenica Cerrata (1715–1776 god.). U takvom duhovnom ozračju, uz utjecaj bliže Venecije kojoj je Padova nekoć i pripadala, nastao je najstariji botanički vrt.

Utemeljen je 1545. godine dekretom Senata Republike Venecije i prije njega postojale su plohe u kojima se uzgajalo ljekovito bilje za medicinske potrebe zvane Hortus Simplicium. Ideja za gradnju Padovanskog botaničkog vrta potekla je od Francesca Bonafede,

Slika 1. Prato della Valle s kipovima poznatih osoba, u pozadini bazilika sv. Justine

Figure 1 Prato della Valle with statues of famous people with the Basilica of St Justine in the background

* Dražen Grgurević, dipl. ing., krajobrazni arhitekt, Roosewelta 29, Split

liječnika predavača na katedri o ljekovitom bilju. On je želio da studenti vide i upoznaju bilje u prirodi – vrtu, a ne samo po opisu ili herbariju. Za potrebe uzgoja bilja iznajmio je od susjednog samostana Svete Justine za 25 dukata površinu od 1,86 ha.

Botanički vrt projektirao je venecijanski veleposlanik plemić Daniel B a r b a r i g a, osoba velikog znanja i kulture, prevoditelj (s latinskog na talijanski) čuvenog Vitruvijevo djela o arhitekturi. Gradnja vrta povjerena je Andreu M o r o n i u iz Bergama. Brzo je napredovala i studenti su već godinu dana kasnije mogli vidjeti i učiti na ljekovitim biljkama u prirodi.

Izgradnja kružnog ogradnog kamenog zida oko vrta promjera 84 m započeta je 1551. godine. Četvora vrata od kovanog željeza ugrađena su 1704. godine. Pred južnim ulazom je bazen s kipom Teofrasta, kojega se smatra ocem botanike, postavljen također početkom sedamnaestoga stoljeća. Vodom za brojne bazene i zalijevanje napaja se iz izbušenog arteškog bunara, koji ima stalnu toplinu.

S vremenom (sredinom XVII stoljeća) na zid je nadograđena kamena ograda (balustrada) od istarskog

kamena, a na njoj su postavljene biste znamenitih osoba. Otprilike sto godina kasnije postavljena je i bista najvećeg botaničara, svestranog Carla L i n n e a. Tako ograđen i zatvoren Botanički vrt bio je u stvari srednjovjekovni Hortus conclusus, simetričan, podijeljen na 4 kvadrata i 250 parcela. U središtu puteva je fontana, a ravne puteve povezuje okrugli put paralelno s vanjskim zidom. Na ulazu po sugestiji D. B a r b a r a na mramornoj ploči uklesan je na talijanskom i latinskom natpis s upozorenjima za posjetitelje vrta.

Prvi upravitelj bio je Luigi S q u a l e r n o zvan Anguillara (1546–1561). On je prvi dobio naziv “Botaničar i učitelj Botaničkog medicinskog vrta u Padovi”. U to je vrijeme u vrtu uzgajano 1 800 biljaka, a maksimum od 160 000 biljnih vrsta postignut je 1854. godine. Danas se u vrtu kultivira oko 6 000 raznih biljaka (1973. godine).

S vremenom je vrt prešao ograđeni prostor, kompletiran je laboratorijem, knjižnicom, herbarijem i što je posebno značajno osim ljekovitih, počele su se uzgajati i druge biljke. Zahvaljujući tim nazorima u njega su prvi put introducirane biljke iz dalekih egzotičnih zemalja. One su danas raširene po Europi i svijetu, primjerice krumpir 1590. godine i suncokret 1568. godine, koji su temelj prehrane, zatim bagrem – *Robinia pseudoacacia* – L. 1662. godine, kanadska lozica *Parthenocissus quinquefolia* – Pl. 1642. godine, ali i agresivni pajasen – *Ailanthus glandulosa* – Desf. 1769. godine, itd.

U Botaničkom vrtu radili su istaknuti botaničari. Među njima se ističe znameniti Šibenčanin prof. Roberto V i s i a n i, dugogodišnji direktor botaničkog vrta (1837–1878 god.). Napisao je djelo *Flora Dalmatica*, u tri velika toma. U njoj je obradio 2250 biljnih vrsta i nižih taksonomskih jedinica. Od toga je po prvi put opisano 5 novih rodova i 60 vrsta. Na kraju svakog toma označio je uz hrvatski i latinski naziv. Pokopan je u kamenu sarkofagu na starom šibenskom groblju sv. Ane. Istakao se u hortikulturnoj djelatnosti, pa je za istraživanje oplodnje vanilije *Vanilla planifolia* – Andr. nagrađen zlatnom kolajnom Hortikulturnog društva u Beču. Organizirao je i prvu izložbu cvijeća 1845 god. u tadašnjoj Lombardskoj venetskoj kraljevini, u čast 300 obljetnice osnutka botaničkog vrta.

Visiani (1836–1878) je nastavio rad G. Marsilia, koji je izvan ogradnog zida realizirao arboretum sa četinjačama. R. Visiani ga je dovršio sadnjom cedrova, borova, dvije magnolije, a izveo je i brežuljke s krivudavim stazama u engleskom stilu.

Za pretpostaviti je da su i prvi botaničari i vrtlari u najstarijem Hrvatskom botaničkom vrtu u Trogiru, danas (zapušenom) Parku Garanjin, školovani ili radili u Padovanskom botaničkom vrtu.

Padovanski botanički vrt zbog čuvenosti posjetili su mnogi uglednici. Posebno se naglašava posjeta W.

Slika 2. Staklenik sa Götheovom palmom (*Chamaerops Humilis* – L.)

Figure 2 Glasshouse with the Goethe's Palm (*Chamaerops humilis* L.)

Slika 3. Padova – Botanički vrt *Cyperus papyrus* – L.
Figure 3 Padua – the Botanical Garden *Cyperus papyrus* L.

Göthea godine 1786., koji je nadahnut vrtom napisao “Preobražaj biljaka”. Njemu u čast nazvana je “Geteova palma” žumara – *Chamaerops humilis* – L. koja je u stvari posađena dvjesto godina prije, 1585. godine. Brizno se njeguje i čuva. Uz prastare žumare ovdje se još uvijek nalaze neke stablašice iz vremena nastanka vrta.

Tako je do 1984. godine postojala konopljika *Vitex agnus castus* – L za koju se pretpostavlja da je posađena daleke 1550. godine, a moguće i prije. Tu je i stara platanina *Platanus orientalis* – L. iz 1680. godine, ginko – *Ginkgo biloba* – L. od 1756., a zatim jedna od najstarijih magnolija u Europi – *Magnolia grandiflora* L., itd.

LITERATURA – References

Gaspardatto, C. – “Padova” – Storti, 1996. god.
Guida dell’Orto Botanica – Padova 1973.
Orto botanico di Padova – katalog
Dimore giardini Storici – “Giorgio Mandadori! – 1997.
Cassina, G., Orto Botanico dell’Università di Padova, – Giardini: il nuovo Grand Tour – 1999. g.
Matković, P., – Godina 1978. posvećena je u našem vrtlarstvu Robertu Visianiju “Hortikultura” 1976/3; 1978/1.

Slika 4. Padova – Botanički vrt *Victoria cruziana*
Figure 4 Padua – the Botanical Garden *Victoria cruziana*

Značajna novost uvedena je 1989. godine kada je otvoren put za slabovidne s biljkama opisanim u Brailleovom pismu. Danas vrt ima površinu od 2,19 ha i 6 000 uzgajanih biljaka i isti izgled kada je izgrađen. Nalazi se u središtu grada i pripada Sveučilištu u Padovi. Vrijeme posjeta je od travnja do listopada 9,00–13,00 i 15,00–18,00 sati, a od studenog do ožujka je zatvoren. Posjeta se plaća i ne mora se najavljivati. Studenti i skupine prirodnjaka imaju slobodan ulaz. Od 1997. godine je pod zaštitom UNESCO-a. Posjetitelji dobivaju lijepi katalog s osnovnim podacima o vrtu i preporučeni itinerer za razgledanje.

Za nas krajobrazne djelatnike šumare, agronome i ljubitelje bilja sve je interesantno. Ostali bi dugo upoznavali i divili se biljkama. Sigurno je da je isti utjecao na razvoj botanike, ali i na osnutak botaničkih vrtova u Italiji i Europi. Svakako bi bilo interesantno doznati njegov utjecaj na Garanjinov botanički vrt u Trogiru, jer i ovdje još uvijek postoji prastara konopljika – *Vitex agnus castus* – L., ogromni libanski cedar – *Cedrus libani* – Lavs, umjetni brežuljci i druge sličnosti.

Također to su mjere u nacrtu – Pertiche Padova, ali iznad svega osoblje koje dolazi iz Padove kao G. Miotto, zatim kontakti između osnivača botaničkog vrta I. L. Garagnina sa stručnjacima iz Venecije i Padove G. Arduinom i arhitektom G. Selvom.

Matković, P. Svjetski botaničar Robert Visiani – Hortikultura 1976/3.
Faccini, M. – Guida ai Giardini d’Italia “Ottaviano” 1983.
Grgurević, D. “Park Garanjin u Trogiru, najstariji botanički vrt u Hrvatskoj, Šumarski list broj 7–8/2005.

SUMMARY: The Botanical Garden, founded in 1545 by the decree of the Senate of the Venetian Republic, was aimed at introducing students to medicinal herbs. Circular in shape, the garden is encircled with a stone wall. Some plants, such as potato and sunflower, the essential plants of today's agriculture and diet, were planted there for the first time in Europe. Among a large number of distinguished botanists working in the Botanical Garden, special mention should be made of Šibenik-born Roberto Visiani, the garden's long-time director (1837–1878) and the author of Flora Dalmatica. Over time, the garden was expanded outside its walls.

*In 1854, the garden hosted as many as 16,000 plant species. There are currently about 6,000 different plants growing in the garden, as well as some ancient samples, such as the Platan tree *Platanus orientalis* L. dating back to 1680, the *Gingo biloba* L. planted in 1680, and others. During its long history the garden has been visited by a large number of dignitaries, including W. Goethe. In honour of this great writer, the old *Chamaerops humilis* L. was named the Goethe's Palm. The oldest botanical garden in Croatia, the presently neglected Garanjin Park in Trogir, was probably constructed under the influence of the Botanical Garden of Padua.*